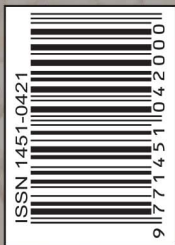

КЊИЖЕВНИ МАГАЗИН

/двоброј 227-228/година XXII/јануар–јун 2022. године/цена 500 динара

У ПРВОМ ЛИЦУ

Јована Милованчевић, разговор са Драгом Кекановићем

Јована Милованчевић, разговор са Дејаном Алексићем

СУШТИ ПОСЛОВИ

Образложење жирија за доделу награде „Београдски победник“

Образложење жирија за доделу награде „Душан Радовић“

ГРЕЈАЊЕ СВЕТА

Радосав Стојановић

Александар Б. Лаковић

Саша Нишавић

Драган Јовановић Данилов

Гордана Симеуновић

Драган Марковић

КЛАСА, КЛАСИКА

Данило Николић

БЕСКРАЈНИ, ПРОЗНИ КРУГ

Миљисав Савић

Лидија Николић

Корнелије Квас

ПРОЗА НА ПУТУ

Гавра Влашкалин

Гордана Здјелар

ПРЕВОДНИЦА

Тихон Синицин

Пантелејмон Комаров

Јелена Бујевич

Лидија Димковска

Никола Маџиров

Александар Кирковски

Ен Бронте

КО ТО ТАМО ЧИТА

Милован Марчетић

Игор Перишић

Зорана З. Опачић

Мила Медиговић Стефановић

Љиљана Дугалић

Катарина Пантовић

Владан Бајчета

Марија Јефтимјевић Михајловић

Милица Ћуковић

Борјан Митровић

Ала Татаренко

Славко Гордић

Јована Милованчевић

Тања Крагујевић

Жарко Миленковић

ФИУ

Бисерка Рајчић

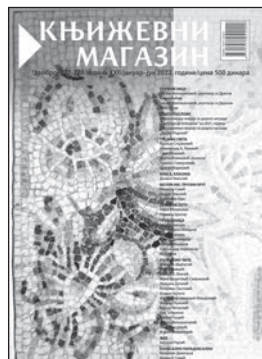
КОЛОСАЛНО ПАРАДОКСАЛНО

Валентин Димитров

Милан Р. Симић

двоброј /227-228/

јануар–јул 2022. године

Редакција захваљује ујрави и колеџама
Библиошке града Београда
на професионалној сарадњи и помоћи.

Ликовни прилози: Снежана Маринковић, академски сликар
Корице: Коста Миловановић, академски сликар

Књижевни магазин

Оснивач и издавач: Српско књижевно друштво

Редакција: Француска 7, уторком 11–13 часова

шел/факс: (011) 262-88-92; (011) 328-85-35;

e-mail: kmagazin@beotel.rs

e-mail: knjizmag@gmail.com

За издавача: Славољуб Марковић

Уредништво: Драгица Ужарева, Јана Алексић,

Борис Булатовић, Марко Крстић, Филип Грбић

Главна уредница: Слађана Илић

Графичко обликовање: Милан Богдановић

Штампа: Студио Знак, Београд

Жиро рачун: 200-2722050102033-49

ИЗЛАЖЕЊЕ ОВОГ ДВОБРОЈА ПОМОГЛИ
СУ: ГРАД БЕОГРАД И МИНИСТАРСТВО
КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Садржај

У ПРВОМ ЛИЦУ

Јована Милованчевић, разговор са Драгом Кекановићем /2/

Јована Милованчевић, разговор са Дејаном Алексићем /6/

СУШТИ ПОСЛОВИ

Образложење жирија за доделу награде

„Београдски победник“ за 2021. годину /9/

Образложење жирија за доделу награде „Душан Радовић“ /10/

ГРЕЈАЊЕ СВЕТА

Радосав Стојановић /11/

Александар Б. Лаковић /13/

Саша Нишавић /15/

Драган Јовановић Данилов /17/

Гордана Симеуновић /21/

Драган Марковић /23/

КЛАСА, КЛАСИКА

Данило Николић /24/

БЕСКРАЈНИ, ПРОЗНИ КРУГ

Милисав Савић /31/

Лидија Николић /34/

Корнелије Квас /39/

ПРОЗА НА ПУТУ

Гавра Влашкалин /41/

Гордана Здјелар /45/

ПРЕВОДНИЦА

Тихон Синицин /49/

Пантелејмон Комаров /50/

Јелена Бујевич /51/

Лидија Димковска /53/

Никола Маџирић /55/

Александар Кирковски /56/

Ен Бронте /58/

КО ТО ТАМО ЧИТА

Милован Марчетић /59/

Игор Перишић /61/

Зорана З. Опачић /62/

Мила Медиговић Стефановић /64/

Љиљана Дугалић /65/

Катарина Пантовић /67/

Владан Бајчета /69/

Марија Јефтимијевић Михајловић /71/

Милица Ђуковић /73/

Борјан Митровић /76/

Ала Татаренко /79/

Славко Гордић /81/

Јована Милованчевић /82/

Тања Крагујевић /84/

Жарко Миленковић /87/

ФИУ

Бисерка Рајчић /89/

КОЛОСАЛНО ПАРАДОКСАЛНО

Валентин Димитров /95/

Милан Р. Симић /95/

свјетске књижевности, пише Поговор у којем анализира и, у одређеној мјери декодира своје дјело, које сада већ јасно дефинише као роман: „Кретање од документарног ка фикционалном и аутофикционалном, проблематизовање односа стварности и фикције и усмерење на поступак писања књижевног дела кроз ауторске коментаре и скривене цитате и парафразе граде метафикционалност као средишњи поетички принцип *Зеноновој љуши*.” Будући да је цијели роман својеврсна игра интертекстуалних и наратолошких поступака, као и књижевнотеоријских питања односа фикције и истине, читаоца и приповједача, за књижевнотеоријски образованог и искусног читаоца поговор је нека врста провјере – не резултата, већ више смјера кретања. Не декодирајући роман у цјелини, аутор тек даје смјернице и парадигме, остављајући простор за тумачења, штавише, захтијевајући активну улогу читалаца и одређујући се у коначници за средњи пут између крајности ограничениости и неограничениости тумачења, аутономије или зависности текста, присуства или одсуства аутора.

Ни сам Поговор пак није последњи линеарни чинилац паратекста. Наиме, биљешка о писцу (О аутору) предочава сфере књижевнотеоријског рада професора Кваса (питање истине у књижевности, однос реализма и истине, теорије интертекстуалности), које се, за читаоца сада већ очекивано, поклапају са сферама интересовања његових јунака-филолога у самом тексту, чиме се остварује једна паратекстуално-текстуална веза књижевнонаучног и аутопоетичког исказа.

За крај, не треба заборавити ни то да на самом крају књиге стоји најједноставнија паратекстивна одгонетка жанровске природе овог дјела: УДК број 821.163.41-31, који кроз последње двије цифре јасно каже (под условом да владамо овом

врстом библиотечке писмености) да је посриједи роман. Истина, уколико је читалац књигу тражио преко неког дигиталног каталога, или прије читања провјеравао њен ЦИП, податак о жанровском одређењу могао је добити још на самом почетку. Но, надамо се да се читалачка пракса ипак кретала уобичајеним током и да се кроз наратолошко-генеолошку природу дјела пловило са много више авантуристичког читалачког жара, са сталним пулсирањем између фикције и стварности, игре и збиље, али са сталном интенцијом ка универзалној спознаји која сваком од свјетова дијегезе у овој књизи даје, како је аутор на једном мјесту и рекао, врједност „моралног ауторитета”.

Ала Ташиаренко

РАЗУМЕТИ ЦРЊАНСКОГ, ДАНАС

Горана Раичевић, *Агон и меланхолија: животи и дело Милоша Црњанског*, Академска књига, Нови Сад, 2020.

Најновија монографија Горане Раичевић, угледне историчарке књижевности, професорке Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду може се сматрати културним догађајем првог реда. О Црњанском су написани бројни радови, а и сама научница већ је објавила запажена истраживања о том писцу: темељиту монографију *Есеји Милоша Црњанског* (2005), *Коментаре „Дневника о Чарнојевићу” Милоша Црњанског* (2010), књигу текстова о Црњанском и Андрићу *Крошњаци с судбине* (2010). Свака од њених студија заслужује пажљиво читање, јер се ради о књигама правог познаваоца лика и дела овог писца, али *Агон и меланхолија* предста-

Горана Раичевић

АГОН И МЕЛАНХОЛИЈА

Живот и дело Милоша Црњанског

вља нешто посебно: као што је веома тачно запазио професор Миливој Ненин (и сам врсно познавалац дела српског класика) таква се књига пише једном у животу. Додаћемо: ако се пише уопште. Горана Раичевић је имала среће да је напише.

Писање такве књиге је велики труд, и није овде реч само о импозантном броју њених страница (преко 800!). То је заправо велики љубавни труд, јер овакву студију може да доведе у постојање само страст. Исидора Секулић је некад подарила српској књижевности једну врло необичну књигу – *Њејошу књига дубоке оданости* – у којој се осећа ватра ванвременске љубави према владици Раду. За списатељицу је био необично важан и ожиљак на лицу драгог песника – тако страствено трага она за тајном његовог настанка... *Агон и меланхолија* су плод другачије потраге. Горана Раичевић, одличан познавалац дела Милоша Црњанског, не тражи у њему, а ни у бројним документима епохе, отисак прстију Црњанског-човека, већ слику његовог духа. Циљ њеног истраживања није људска димензија блиставе књижевне појаве „Милош Црњански”, већ личност великог

српског писца – Личности у смислу у којем ову реч користи још један сјајни проучавалац Црњанског Слободан Владушић.

Монографија Горане Раичевић спаја живот и дело писца у један монолит, неразмрсиви чвор разлога и последица, историје народа и приватне приче његовог представника, литературе и живота. Црњански је живео своје текстове, сваки од њих на овај или онај начин носи аутобиографске трагове, стога је тешко разлучити његов животни пут и његово стваралаштво. Горана Раичевић представља биографију писца кроз његова дела, а његова дела пак ставља у контекст доба када су настала. Изузетна обавештеност ауторке ове књиге о времену кад је стварао писац спојена је с префињеним осећањем за најважније детаље у том разноликом калеидоскопу. Најважније је свакако оно што је обликовало личност Црњанског, оно што се нашло у огледалу његовог стваралаштва.

Наслови целина и поглавља ове студије веома јасно сведоче о поступку презентације живота и дела писца за који се определила ауторка: „Дон Кихот и други преци“, „Чарнојевић (1893–1920)“. У својој монографији Горана Раичевић ослања се на документе, а као таква најверодостојнија сведочанства третира и дела Милоша Црњанског. Читава књига прожета је „дијалозима“ између фикционалних и нефикционалних дела писца. У његовим путописима, есејима, интервјујима као да одзвања далеки ехо књижевних дела. Или, заправо, обрнуто – ако идемо хронолошким редом, кад догађај претходи књижевном доживљају. У књизи Горане Раичевић не постоји предвидљива хијерархија. Следећи хронологију живота Милоша Црњанског, ауторка посеже за његовим текстовима из различитих периода што дарује нарацији одређену стереофоничност, избегавајући једнодимензионално пред-

стављање. Писац је упозоравао да исту књигу читамо другачије у различитим периодима свог живота. Другачије, изгледа, читамо и књигу свог живота – што потврђују искази српског књижевника.

О животу Црњанског има неколико монографија, међу којима се издвајају биографске књиге Радована Поповића (*Животи Милоша Црњанског* (1980), *Бескрајни илаци крути* (2009)) и Владимира Буњца (*Дневник о Црњанском* (1982)). Значај монографије Горане Раичевић видимо у томе да је у њој веома упечатљиво дочарана атмосфера времена у којем је живео и стварао Црњански. Ту су слике градова његовог детињства и младости дате кроз визуру самог Црњанског или његових савременика: Иланча, Темишвар... Ту је прича о његовим прецима и њиховим животним путањама, обележеним сеобама српског нација. Ту је слика једне српске породице у Аустроугарској монархији, и слика Србије – далеке и блиске. Као црвена нит кроз читаву монографију Горане Раичевић пролази српска идеја као окосница личности Милоша Црњанског. Ова идеја чини његов ДНК, зато се може сматрати исходиштем његових снова и разочарења, заноса и падова, агона и меланхолије. Национална идеја код овог Банаћанина обележена је пречанским пореклом. Пречански Срби нису мање Срби, нису мањи јунаци, наглашава Горана Раичевић, дајући читаоцу још један кључ за разумевање Црњанског.

Да, писца одређује порекло, место рођења и одрастања, окружење, историјске околности... али и лектира која је важни фактор његове биографије. Горана Раичевић поклања јој посебну пажњу, не заборавајући да је повеже са конкретним историјским или веома личним тренутком. Аутокарактеристика „син Дон-Кихотов“ за њу није само интертекстуална веза са Сер-

вантесовим романом или алузија на младалачку занесеност Црњанског, већ цртица за портрет пишчевог оца који је безуспешно ратовао са неправдама свог времена.

У овој књизи читалац налази одговоре на питања која је некад себи постављао, а није знао где да их потражи – док није узео у руке књигу Горане Раичевић. Ауторка веома ретко допушта себи опрезне претпоставке, њена монографија је сачињена од чињеница – документираних, са архивским бројем, или оних књижевних, ништа мање поузданих. А има у њеној књизи материјала за неколико романа о Црњанском, о оним фрагментима његове богате биографије који нису добили милост књижевног уобличења. Замислимо само његову вереницу Шапчанку која одбија да се врати у своју земљу и проводи ратне године у очекивању свог – показаће се – неверног вереника... Или младог Црњанског који за један дан продаје очеву кућу да би кренуо у Париз. Његову хитњу више објашњава страсна жеља да буде заједно са Видосавом-Видом Ружић него намера да пише тамо докторат о Лази Костићу... Мада се спомињу, љубавни заноси не заузимају видљиво место у монографији. Ипак су део пишчеве интиме. Уосталом, казановиански умор од страсти обележиће практично читаво стваралаштво Црњанског, поред његове веома значајне еротске компоненте, а и поред оптужби за порнографију.

У монографији Горане Раичевић читалац налази важне податке о (привидно) добро познатим периодима живота Милоша Црњанског, као и о оним који су ретко били у центру интересовања историчара књижевности. Седам великих поглавља-целина („Чарнојевић (1893–1920)“, „У трагању за изгубљеном радосћу (1921–1929)“, „У времену непомирљивих – омражени чувар државе (1930–1937)“, „Време ма-

ски: путовање у други свет (1938–1940)”, „Лондон: време метаморфоза (1941–1957)”, „Повратак на Итаку (1958–1966)” и „Финале: меланхолија (1967–1977)”) чине књигу о животу и делу једног од највећих српских писаца, која се заснива на чињеницама и документима, али и на ишчитавању аутобиографског – о Црњанском сведоче његове књиге.

Милош Црњански је урадио свој први роман сликом јесени. И Горана Раичевић прави тај јесенски круг кредом: од октобра, кад је рођен велики српски писац, до последњег дана новембра, кад је постао легенда. Поново, сада на нивоу структуре, огледају се једна у другој приче о књижевности и животу. У овој књижевноисторијској потрази за „правим Црњанским” полазиште је живот, а одредиште – књижевност. Зато је ова књига – права. Права књига о правом Црњанском, коме се обраћамо презименом, а у себи тепамо *Милош*.

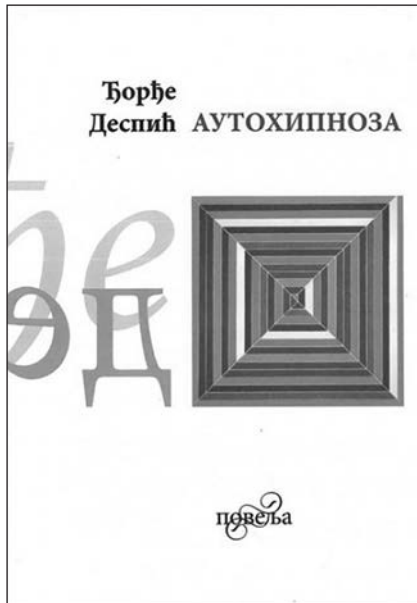
Славко Горгић

ПОЕЗИЈА СЕЋАЊА И ПРОЗРЕЊА

Ђорђе Деспић, *Аутохипноза*, Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, Краљево, 2021.

Критика је већ уочила да су прецизне поетске слике и сличице, уз тихо суседство лирске нарације и медитативности, главно песничко-поетичко разликовно обележје Деспићеве *Аутохипнозе* у окружју постојећих и могућних усмерења ововременог српског песништва.

Исходиште и природу тих песничких – али, рекао бих, каткад и антипоетских – слика и сличица тек ваља пажљиво промислити. Сам

песник у другом од укупно три циклуса, претежно обележеном аутопоетичком запитаношћу, у песми „Опиљак” читаоца уводи – да ли и заводи? – у једно разјашњење: „Слике долазе из дубине / над њима немаш утицај / оне саме бирају / кад ће и где да пробију // у стих.”

Разјашњење је, рекло би се, изразито башларовско. Јер, по Гастону Башлару, „поетска слика је некакав изненадни рељеф психе”, изданак не знања већ наивне свести, не каузални психолошки одјек већ чин без прошлости, чин стваралачке имагинације, неочекиван, непредвиђен и у знатној мери појединачан и аутономан.

Не улазећи сад у друге и друкчије теорије о менталном, онтолошком и структурно-стилском статусу песничке слике, морамо рећи да се, углавном, само делимично или повремено Деспићев башларовски исказ о сопственом стваралачком искуству подудару са фактичким редом ствари у његовим песмама. Како и зашто? Тако и стога што су ове песме најчешће утемељене на *сећањима*, или инициране сећањима, што је, узред речено, и безмало законито обележје лирике, којој је, као књижевном роду, управо сећање (*Erinnerung*), макар по Емилу

Штајгеру, кључни став и „стил”. А сећање није башларовски чин без прошлости, каузално неусловљен и психолошки немотивисан „рељеф психе”.

Пажљивија анализа би, претпостављамо, показала прустовску природу песникове афективне меморије, у којој приказ из садашњег призива приказ из прошлог времена, најчешће из раног детињства, што у поезији и није редак случај, ако већ, макар по Томасу Транстремеру, у нама живе сва наша доба. Тај афективно-асоцијативни дозив најчешће има опажајна, чулна изворишта – од којих су најјача, ако је веровати Луј-Фердинанду Селину, пламен и мириси. Занимљива је, у том смислу, колико и лепа, Деспићева песма „Ограда у Стевана Мусића”, у којој мирис уља са старе дрвене ограде буди низ помисли и сећања, од којих је најснажније оно најраније, које лирског субјекта наводи да удахне „још једном / почетак света / за једног дечака / дубоко / дубоко”.

Као по правилу, у Деспићевим песмама веристички кадриран приказ из почетних стихова бива иницијална каписла за, ако се тако може рећи, тихо варничење поредбених слика и асоцијација, нанизаних на анафорско *као*, *налик* или *иоуиуи*. У првој од две поменуте песме метални опиљак „из опасне дечје игре / са експлозивним капислама” призива слику што подсећа „на неки ишчезли фрагмент / из сна / или давно потиснуту љубавну трауму”, док у другој од поменутог мириса засветле на екрану свести сећања на детињство, завичај и летње распусте. У знатном броју других песама та плетеница успомена или наоко „неважних и ситних аналогича” бива знатно дужа, наводећи лирског субјекта на помисао како су то можда „... мали процепи кроз које ти се указује / нека моћна / и загонетна истина // указује и неповратно / измиче”. Чини се, штави-